

Könül Akif qızı Xudazadə
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
Konul.akbar.31@gmail.com

MÜASİR DÖVRDƏ MÜƏLLİM PEŞƏSİNƏ HAZIRLIĞIN BƏZİ MƏSLƏLƏRİ VƏ PERSPEKTİVLƏRİ

Xülasə

Bu gün müəllim hazırlığının həyata keçirilməsi üçün vacib olan məqamlardan biri pedaqoji fəaliyyətin real problemlərinin effektiv həllinə nail olmaqdır. Pedaqogikanın psixologiləşdirilməsi əvəzinə pedaqoji psixologiyanın pedaqogiləşdirilməsinə çalışmaq lazımdır. Bununla yanaşı təhsilin forma və məzmununda müəllim hazırlığının prinsiplərini və metodoloji aspektlərini yenidən işləmək zərurəti vardır. Azərbaycanda mövcud kurikulum sistemi bunu zəruri edir. Müəllim hazırlığında pedaqoqun psixoloji kompetentliyinin araşdırılması bu problemin həllində əhəmiyyətli addımlardan biri ola bilər.

Firkimizcə, müəllim peşəsinə hazırlığın tədqiqi istiqamətləri genişləndirilməli, müasir müəllim peşəsinin psixopedaqoji strukturu, ona verilən tələblər, müəllim peşəsinin seçiminin psixopedaqoji amilləri, tələbələrin peşə şüurunun və müəllim peşəsinə hazırlığının motivləri, eləcə də müəllim peşəsinə yiyələnmədə özünüaktallaşdırma amili kimi məsələlər araşdırılmalıdır. Bununla yanaşı tələbələrin müəllim peşəsinə seçiminin əsas motivasiya istiqamətlərini müəyyən etmək, mövcud sistemdən çıxış edərək müəllim hazırlığında bu məsələləri nəzərə almaq zəruridir.

Açar sözlər: müəllim hazırlığı, perspektivlər, psixopedaqoji məsələlər

Some questions and perspectives of teacher training in modern times

Summary

One of the most important aspects in the implementation of pedagogical training is the solution of real problems of pedagogical activity. Instead, since psychology has become an integral part of pedagogy, it is necessary to try to study educational psychology. At the same time, there is a need to develop principles and methodological aspects of teacher training in the form and content of teaching. This requires an existing curriculum system in Azerbaijan.

Studying the psychological competence of a teacher in teacher training can be one of the most important steps in solving this problem.

In our opinion, it is necessary to expand the research areas of pedagogical training, as well as the psychological and pedagogical structure of the modern pedagogical profession and the requirements for it. In the context of this expansion, the psychological and pedagogical factors of choosing the profession of a teacher, the motives of the professional consciousness of students and pedagogical training, and the factors of self-actualization should be studied and investigated.

At the same time, it is necessary to determine the main directions of motivating students to choose the profession of a teacher, and take these issues into account when training teachers on the basis of the existing system.

Key words: preparing teacher, perspectives, psychopedaqogical tasks

Giriş

Məlumdur ki, tələbələrin müəllim peşəsinə hazırlığın psixopedaqoji məsələləri müasir dövrdə daha çox aktualıq kəsb etməyə başlamışdır. Problemin aktualıq kəsb etməsi bir tərəfdən cəmiyyətin inkişafı ilə bağlı olan fasiləsiz təhsil sisteminin yaradılması, digər tərəfdən isə integrasiya proseslərinin güclənməsi və vahid təhsil məkanının yaradılması ilə bağlı məqameylərin üstünlük təşkil etməsi ilə əlaqədardır.

Təhsilin modernləşdirilməsi, demokratikləşdirilməsi və humanistləşdirilməsi ilə bağlı vəzifələrdə müəllim hazırlığı öncül yerlərdən birini tutmaqla yanaşı, həm də cəmiyyətə yararlı, çevik düşünən, yeni şəraitə adaptasiya qabiliyyəti yüksək olan, geniş dünyagörüşlü, akademik və təşkilati bacarıqlara malik müəllimlərin hazırlanmasını diktə edir. Məktəb təhsilinin, müəllimin fəaliyyətinin yenidən formalaşdırılması və optimallaşdırılması üçün effektiv vasitələrin axtarışına son dövrlərdə müxtəlif tədqiqatlar həsr olunmuşdur və bu tədqiqatlar özünün dinamikliyinə görə fərqlənir. İstər respublikamızda, istərsə də xarici ölkələrdə aparılmış tədqiqatlarda müəllim hazırlığının psixopedaqoji problemləri daha prioritetdir. Lakin tələbələrin müəllim peşəsinə hazırlığının psixopedaqoji problemlərinə həsr olunmuş tədqiqatlar, ya ənənəvilik, ya da

konkret hazırlıq modelinin olmaması səbəbindən müəllim hazırlayan müəssisələrin, o cümlədən real məktəb praktikasının tələblərinə cavab vermir.

Tələbələrin müəllim peşəsinə psixopedaqoji hazırlığı uğurlu peşə fəaliyyəti üçün olduqca zəruri və əhəmiyyətli bir prosesdir. Pedaqoji fəaliyyət müəyyən mənada öz funksionallığına görə psixopedaqoji səciyyə daşıyır və şagirdlərin şəxsiyyət kimi formalaşmasında, təlim-tərbiyəsində ciddi əhəmiyyət daşıyır.

Təhsil subyektlərinin fəaliyyətinin effektiv təşkili üçün müəllim pedaqoji-psixoloji biliklərə yiyələnmalı, təlimin və psixi inkişafın psixoloji mexanizmlərini aydın dərk etməli, yaşayışın dəyişilmələri əsaslı şəkildə təhlil etməli və bu sahədə mənimsənilmiş bilikləri özünün fəaliyyətində nəzərə almağı bacarmalıdır. Müəllim peşəsini seçən hər bir tələbə peşə sahəsində öz fəaliyyətini optimal qurmaq üçün, həmçinin müəllim peşəsi haqqında vacib cəhətləri, ona verilən psixoloji tələbləri psixopedaqoji əməyin incəliklərinə yiyələnəlməlidir. Məhz bu səbəbdən tədqiqatçılar müəllim hazırlığında psixopedaqoji hazırlığı aparıcı istiqamət kimi qeyd edir və müəllimlərin praktik psixoloji hazırlığını pedaqoji kadrların əsas keyfiyyəti hesab edirlər.

Şübhəsiz müəllim hazırlığı müasir pedaqoji təhsildə ümumtəhsil məktəblərinin kadr hazırlığı ilə təmin olunmasına yönəlmiş bir prosesdir.

Pedaqoji təhsil sistemində müəllim hazırlığı ilə məşğul olan müəssisələr əvvəlki ənənələri özündə ehtiva etməklə yanaşı yeni ideyaların daşıyıcısı kimi müəllimlərin pedaqoji fəaliyyətə hazırlanmasının və dünya təcrübəsində istifadənin əsas cəhətlərini özündə əks etdirməlidir. Bu bir tərəfdən təhsilin humanistləşdirilməsi və demokratikləşdirilməsi, digər tərəfdən isə yeni tipli müəllim hazırlığını həyata keçirilməsi zərurətindən yaranır.

Azərbaycan Respublikasında “Təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nın həyata keçirilməsi ilə bağlı fəaliyyət planında müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması məqsədi ilə dövlət siyasətinin inkişaf mərhələlərinin müəyyənləşdirilməsi, təhsilverənlərin peşəkarlıq səviyyəsinin daim yüksəldilməsini təmin edən yeni sistemin yaradılması, müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması məqsədi ilə dövlət siyasətinin inkişaf mərhələlərinin müəyyənləşdirilməsi və s. kimi məsələləri özünün strateji hədəflərində təxirəsalınmaz vəzifə kimi qarşıya qoyur.

Bu strateji istiqamət müəllim hazırlığında gələcək peşə fəaliyyətinin effektivliyinin təmin olunmasına, əlverişli təhsil mühitinin formalaşdırılmasına zəmin yaradır [6].

Hetendra (2001) göstərir ki, “Azərbaycan hökuməti təhsil sisteminin keyfiyyətə inkişaf etdirməyin və onun dövrün tələblərinə uyğunlaşdırmağın mümkün olduğunu dərk etmişdir. O, demokratik cəmiyyətin və bazar iqtisadiyyatının tələblərinə daha doğru cavab verməli, tələbələrə müstəqil və problemləri həlledən düşüncə tərzinə malik olmaları üçün onları daha fəal və inaktiv təlim imkanları ilə təmin etməlidir. 1998-ci ildə Azərbaycan hökuməti təhsil sistemini inkişaf etdirmək tələbatına cavab olaraq təhsil islahatları işləyib hazırladı. Həyata keçirilən təhsil islahatları siyasəti fənn yönümlü deyil, nəticəyönümlü təhsil sisteminin yaradılmasını nəzərdə tutur [3, s.315].

Deyilənlərdən belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, təhsilin nəticəyönümlü təmazyülərinin formalaşdırılması istiqamətində görülən işlər vasitəli şəkildə müəllim hazırlığı problemlərindən yan keçə bilməz. Nəticəyə yönəlmiş təhsil bilik, bacarıq və vərdislərə nail olunma prosesində müəllimin rolunu yüksəldir və ona verilən digər tələblərlə yanaşı, həm də psixoloji keyfiyyətlərin inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutur.

Məlumdur ki, təhsil sistemi bütövdür və onun bir və ya bir neçə komponentində edilmiş dəyişiklik bütünlüklə sistemi əhatə edir. Hesab edirik ki, müasir dövrdə təhsildə nəticəyönümlü sistemlə yanaşı şəxsiyyətyönümlü təhsilin paradixmalarının yaradılması da olduqca vacibdir. Çünki onun prinsipləri müəllim hazırlığında dominantlıq kəsb edən humanistləşdirmə ideyaları ilə şərtlənir və nəticədə tələbələrdə müəllim peşəsi ilə bağlı humanist təəvvürlər, ustanovkalar formalaşır.

İstər respublikamızda, istərsə də xarici ölkələrdə aparılmış tədqiqatlarda müəllim hazırlığının psixopedaqoji problemləri daha prioritetdir. Lakin tələbələrin müəllim peşəsinə hazırlığının psixopedaqoji problemlərinə həsr olunmuş tədqiqatlar, ya ənənəvilik, ya da konkret hazırlıq modelinin olmaması səbəbindən müəllim hazırlayan müəssisələrin, o cümlədən real məktəb praktikasının tələblərinə cavab vermir. E.İ.İsayevin fikrincə, bunun əsas səbəbi “pedaqoji müəssisələrdə psixoloji hazırlıq metodlarının məqsədi, prinsipləri və metodları indiyə qədər refleksiya edilməmişdir [4].

Bu problemin həllinin müxtəlif yolları olsa da, hesab edirik ki, onun əsas həlli müəyyən təşkilatı və məzmun məsələlərinin gerçəkləşdirməsindən asılıdır.

Ədəbiyyat

1. Əliyev B.H., Əliyeva K.R., Cabbarov R.V. Pedaqoji psixologiya. (Dərslik). Bakı,Təhsil, 2011, 256 s.,
2. Xaliqov A. Müəllim hazırlığında müasir tələblər və kurikulum// Azərbaycan məktəbi jurnalı, 2013, 2, s.83-86
3. Müəllim hazırlığının və orta təhsilin perspektivləri) (Qərb təhsil sisteminin təcrübəsi əsasında). Müəllimlər üçün vəsait. Bakı, adiloğlu, 2005, 474 s. s.315).
4. Исаев Е.И. Проблема проектирования психологического образования педагога // Вопр. психол. 1997. № 6.).
5. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности. Учебное пособие. СПб.: Питер, 2004, 316 с.
6. <http://www.e-qanun.az/framework/29145>

Rəyçi: prof.E.Baxşəliyev

Göndərilib: 27.08.2020

Qəbul edilib: 29.08.2020